

Marta Sobieszewska

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
marta.sobieszewska@poczta.umcs.lublin.pl

***Jakość* w tłumaczeniach tekstów prawa**

1. Pojęcie *jakości*

Jakość (gr. *poiotes*, łac. *qualitas*) jest pojęciem trudnym do zdefiniowania. Chociaż geneza terminu sięga czasów Platona (według którego oznaczał on pewien stopień doskonałości dzieła), to aktualnie *jakość* jest rozumiana najczęściej w ujęciu marketingowym, czyli jako „stopień, w jakim produkt lub usługa spełnia potrzeby, oczekiwania i specyfikacje klientów” [Biel, 2011: 15]. Również w przekładoznawstwie „triada ocena – *jakość* – przekład łączy złożone i trudne do uchwycenia w ramy definicyjne pojęcia, których potoczne rozumienie, jak i definicje naukowe, zawierają znaczące różnice i pewną dozę subiektywizmu” [Dybiec-Gajer, 2013: 27]. W praktyce oznacza to, że ocena *jakości* tłumaczenia może być subiektywna.

Mimo że *jakość* jest pojęciem względnym, to nie należy jej postrzegać w perspektywie indywidualnych oczekiwań tam, gdzie odnosi się ona do przekładu. W literaturze przedmiotu często podkreśla się, że ten podlega pewnym normom, zarówno co do jego poprawności, jak i *jakości*. Normy te wywodzą się zazwyczaj z różnych tradycji i teorii przekładu, a także z inicjatywy Unii Europejskiej (na przykład europejska

norma PN-EN 15038 z 2006 roku¹, zatytułowana „Usługi tłumaczeniowe – Wymagania dotyczące świadczenia usług”, a także późniejsza ISO 17100² z 2015 roku, określają wymagania dotyczące wszelkich aspektów procesu tłumaczenia, które mają bezpośredni wpływ na jakość i poziom świadczenia usług translatorskich).

W ujęciach teoretycznych często podkreśla się, że jakość jest stopniowalna i definiuje się ją jako *stopień* spełnienia pewnych norm czy standardów³. Oznacza to, że przekład może być *lepszej* (wyższy stopień) lub *gorszej* (niższy stopień) jakości. Jednak mówienie o ideale, o „doskonałej jakości” tłumaczenia, rozumianej jako dążenie do pełnego korespondowania znaczeń, całkowitej poprawności językowej i doskonałego stylu, może sugerować istnienie jakiejś jednej, modelowej wersji tłumaczonego tekstu. Taki wniosek byłby niewłaściwy, ponieważ każdy tłumacz posiada szereg możliwości, w zależności od funkcji, jakie pełni przekładany tekst, wymogów zleceniodawcy oraz warunków realizacji zlecenia. Jak twierdzi Louise Brunette:

La réflexion théorique sur la qualité des traductions, sous l’impulsion notamment des tenants du *skopos*, s’est déplacée de façon marquée de la fidélité au document de départ vers l’acceptabilité du document d’arrivée. (...) En d’autres termes, on a cessé de considérer le document traduit comme une entité dépendante et on l’étudie de plus en plus en fonction de sa propre finalité [Brunette, 2007 : 229].

(Teoretyczna refleksja nad jakością tłumaczeń znacznie się przesunęła, pod wpływem działań zwolenników *skoposu*, od wierności względem dokumentu wyjściowego w kierunku akceptacji dokumentu docelowego. (...) Innymi słowy, tłumaczony dokument przestał być rozumiany jako byt zależny i coraz częściej jest badany pod kątem jego przeznaczenia.)

Aby ocenić tłumaczenie, wypadałoby więc przede wszystkim ocenić adekwatność uzyskanych wyników w stosunku do założonych celów, w oparciu o zasadę, że nie istnieje ideał tłumaczenia. Całościowa ocena jakości tłumaczenia powinna jednak odbywać się na różnych płaszczyznach, uwzględniając takie kwestie jak przedmiot tłumaczenia, osoba

¹ PN-EN 15038 jest to polska wersja Normy Europejskiej EN 15038:2006, która została przyjęta przez Europejski Komitet Normalizacyjny 13 kwietnia 2006 roku.

² Jej wersja polska to PN-EN ISO 17100.

³ Więcej na temat różnych koncepcji jakości tłumaczenia w Dybiec-Gajer, 2013.

oceniającego, parametry oceny oraz metoda [Larose, 1998: 2]. Należałoby zatem określić, co jest przedmiotem oceny, tj. wierność przekładu, transfer znaczeń, wybór ekwiwalentów, precyzja, czytelność, jasność – czy też wszystkie te elementy jednocześnie. Następnie podać, jakie są przyjęte kryteria i metody, to znaczy w jaki sposób osoba oceniająca dokonuje oceny poszczególnych elementów, takich jak wierność przekładu, transfer znaczeń, wybór ekwiwalentów itp., a także całości tłumaczenia. Nie bez znaczenia przy ocenie jakości tłumaczenia pozostaje sam oceniający, co rodzi pytania: czy zna on język wyjściowy i docelowy, dziedzinę i kulturę, której dotyczy tekst, techniki tłumaczenia i jego redakcji? Czy stara się minimalizować osobiste preferencje i wydawać opinie niezależnie od własnych zainteresowań, gustów i uprzedzeń? Czy jest to osoba kompetentna w swojej dziedzinie? Jak wynika z powyższego, problemy związane z oceną jakości tłumaczenia są ogromne, a skutki z nią związane mają często bezpośredni wpływ na funkcjonowanie tłumacza w jego środowisku zawodowym.

Z oceną jakości związana jest odpowiedzialność tłumacza za przekład – zawodowa, cywilnoprawna lub karna. Jej ciężar zależy od typu tłumaczonego tekstu (czy jest to traktat, pouczenie, czy może instrukcja obsługi pralki?) oraz od jego przeznaczenia (czy dany tekst dotyczy całego społeczeństwa, grupy, czy tylko jednostki?). Jednak nawet jeśli tłumaczony tekst ma charakter personalny, to implikacje społeczne wynikające ze złej jakości tłumaczenia nie muszą wcale być mniejsze. Niska (zła) jakość tłumaczenia może mieć daleko idące skutki również dla zleceniodawcy. Błędy wypaczające sens oraz intencje nadawcy komunikatu wyjściowego wywołują realne konsekwencje w komunikacji między osobami, podmiotami gospodarczymi, organami wymiaru sprawiedliwości, prokuraturą, policją itp.

2. Wymóg staranności a jakość tłumaczenia w postępowaniu karnym

Najkrócej rzecz ujmując, najważniejszym zadaniem tłumacza jest zrozumienie komunikatu, oddanie jego sensu i przekazanie go dalej. Sukces tego przedsięwzięcia zależy od wielu różnych czynników. Należałoby tutaj zacząć nie tyle od subiektywnych odczuć wynikających z naszego rozumienia cech i właściwości dobrego przekładu, ale od kompetencji tłumacza i jego zaangażowania w proces translatorski. Kompetencje

tłumacza rozumiane są najczęściej jako znajomość języka oryginału i języka przekładu, znajomość tłumaczonej dziedziny, warsztat (na przykład stosowanie technik tłumaczeniowych), umiejętność wyszukiwania informacji i właściwych ekwiwalentów. Natomiast zaangażowanie, które odnosi się do stosunku tłumacza do wykonywanej pracy oraz jego woli w zakresie wykorzystania posiadanych kompetencji, to także dążenie do staranności, która ma charakter obiektywny, wyrażający się w jakości, kompletności oraz terminowości wykonanej pracy.

Wymóg staranności jest niezwykle istotny w tłumaczeniu tekstów prawa: tłumacz przysięgły jest obowiązany do wykonywania powierzonych mu zadań ze szczególną starannością i bezstronnością, zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów prawa (art. 14. 1. Dz.U. 2017.0.1505 Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego). Z założenia synonimem jakości staje się tutaj staranność. Tłumaczowi nie wolno pomijać jakiegokolwiek elementu wypowiedzi, streszczać, dodawać uściśleń ani wyrażać własnych opinii. Jest on zobowiązany do przekazania pełnej treści komunikatu w celu umożliwienia dotarcia do prawdy⁴.

W postępowaniu karnym w kwestii tłumacza przysięgłego lub innej osoby niebędącej tłumaczem przysięgłym, a posiadającej wiedzę specjalną (w tym wypadku wiedzę o określonym języku), która została powołana do wykonania tłumaczenia, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące biegłych (art. 204 § 3 Kodeksu postępowania karnego [k.p.k.] [Grajewski [et al.], 2011]. Tym samym, z racji wykonywanych czynności, tłumacz swym statusem procesowym odpowiada wydającemu opinie biegłemu i ma następujące prawa i obowiązki:

- obowiązek stawiennictwa na wezwanie i wykonania tłumaczenia (art. 177 k.p.k.),
- związanie tajemnicą (art. 179-181 k.p.k.),
- przyrzeczenie (art. 187-188 k.p.k.),
- rota przyrzeczenia jak w przypadku biegłych (art. 197 k.p.k.),
- konieczność pouczenia tłumacza o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywego tłumaczenia (art. 233 § 4 k.k.),
- przekazanie swoich danych przed wykonaniem tłumaczenia (art. 191 § 1 k.p.k.),

⁴ O praktycznych aspektach pracy polskich tłumaczy sądowych pisały między innymi: Tryuk, 2010; Stawecka, 2010.

- wyłączenie biegłego z mocy prawa (art. 178 k.p.k. [obrońca, duchowny], art. 182 k.p.k. [osoba, której służy prawo do odmowy składania zeznań], art. 185 k.p.k. [osoba, pozostająca w szczególnie bliskim stosunku osobistym z oskarżonym], art. 196 § 3 k.p.k. [osoba będąca świadkiem czynu lub powołana jako świadek, możliwość wyłączenia na wniosek, gdy istnieją powody osłabiające zaufanie do wiedzy lub bezstronności albo inne ważne powody]),
- możliwość nałożenia na tłumacza kary pieniężnej do 3000 zł za nieusprawiedliwione niestawiennictwo lub bezpodstawne uchylanie się od wykonania tłumaczenia, wyjątkowa możliwość stosowania sankcji wymuszających w postaci zatrzymania i doprowadzenia celem wykonania czynności, wyjątkowa możliwość dokonania aresztowania na czas nieprzekraczający 30 dni; możliwość obciążenia kosztami wynikającymi z niewykonania obowiązków (art. 285 i nast. k.p.k.); zaskarżalność decyzji wydanych na podstawie przepisów z rozdziału 31 k.p.k.

Nawiązując do zmian w polskim prawie karnym, a przede wszystkim do zaostrzenia sankcji za złożenie fałszywego tłumaczenia, warto zwrócić uwagę na treść artykułu 233 § 4 Kodeksu karnego [k.k.].

Było: „Kto, jako biegły, rzeczoznawca lub tłumacz, przedstawia fałszywą opinię lub tłumaczenie mające służyć za dowód w postępowaniu określonym w § 1, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.

Jest: „Kto, jako biegły, rzeczoznawca lub tłumacz, przedstawia fałszywą opinię, ekspertyzę lub tłumaczenie mające służyć za dowód w postępowaniu określonym w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10”.

I dalej:

§ 4a. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 4 działa nieumyślnie, narażając na istotną szkodę interes publiczny, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 5. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia, jeżeli:

- 1) fałszywe zeznanie, opinia, ekspertyza lub tłumaczenie dotyczy okoliczności niemogących mieć wpływu na rozstrzygnięcie sprawy,
- 2) sprawca dobrowolnie sprostuje fałszywe zeznanie, opinię, ekspertyzę lub tłumaczenie, zanim nastąpi, chociażby nieprawomocne, rozstrzygnięcie sprawy.

W związku z powyższym przedłożenie fałszywego tłumaczenia podlega karze (umyślne do lat 10, nieumyślne do lat 3), gdzie „[c]zyn zabroniony popełniony jest umyślnie, jeżeli sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi”. Natomiast „[c]zyn zabroniony popełniony jest nieumyślnie, jeżeli sprawca, nie mając zamiaru jego popełnienia, popełnia go jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że możliwość popełnienia tego czynu przewidywał albo mógł przewidzieć” (art. 9 k.k.).

Słowo „fałsz” ma wiele znaczeń: ‘niezgodność z prawdą’, ‘nieszczerłość’, ‘obłuda’, ‘kłamstwo’; „fałszywy”: ‘podrobiony’, ‘imitowany’, ‘nieprawdziwy’, ‘sztuczny’, ‘niezgodny z prawdą’, ‘błędny’, ‘niewłaściwy’ [za: *Słownik języka polskiego*, 1978: 570-571] itp. W przypadku fałszywego tłumaczenia należy przede wszystkim dowodowo wykazać, że mamy do czynienia z fałszem. W praktyce jest dość trudno udowodnić, że tłumacz nie przestrzegał zasad staranności i ostrożności, uniemożliwiając tym samym dotarcie do prawdziwej treści komunikatu. Jeszcze trudniejsze zdaje się pociągnięcie do odpowiedzialności tłumacza w przypadku przekładu ustnego ze względu na brak jakiegokolwiek śladu wypowiedzi w języku obcym. Stanie się to możliwe dopiero w przyszłości, po wprowadzeniu dźwiękowej rejestracji rozpraw sądowych.

Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia, jeżeli tłumaczenie dotyczy okoliczności niemogących mieć wpływu na rozstrzygnięcie sprawy lub jeżeli sprawca dobrowolnie sprostuje fałszywe tłumaczenie, zanim nastąpi, chociażby nieprawomocne, rozstrzygnięcie sprawy (art. 233 § 5.1, 5.2 k.k.). Oczywiście, istotne znaczenie ma tutaj podjęcie przez tłumacza – autora wadliwego tłumaczenia – prób ekskulpacyjnych. Nie zmienia to jednak faktu, że zarówno nadzwyczajne złagodzenie kary, jak i odstąpienie od jej wymierzenia są wyrokami skazującymi. Widoczną wolą ustawodawcy jest doprowadzenie do tego, by przekaz był właściwy – jest to jeden z elementów starannego wykonywania zawodu.

3. Analiza przykładów

W oparciu o tłumaczenie z języka polskiego na język francuski wzoru pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach świadka w postępowaniu karnym, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości

z dnia 13 kwietnia 2016 roku i opublikowanego na stronach internetowych Prokuratury Krajowej⁵, zostanie przeprowadzona analiza porównawcza tekstu wyjściowego i tekstu docelowego w celu ustalenia rodzaju zastosowanej ekwiwalencji, a następnie omówione zostaną wybrane ekwiwalenty i ich wpływ na precyzję, czytelność i jasność tłumaczenia. Należy tutaj podkreślić, że wszelkie odstępstwa od normy językowej, tj. błędy ortograficzne, składniowe, stylistyczne itp., nie są przedmiotem niniejszych badań.

Badacze polskiego języka prawa w większości odwołują się do dychotomicznego podziału dokonanego przez Bronisława Wróblewskiego, przedstawionego w pracy *Język prawny i prawniczy* z 1948 roku. Według autora język prawny to język przepisów prawnych, natomiast język prawniczy to język używany przez prawników w odniesieniu do prawa, język doktryny prawniczej. Rozróżnienie to sprowadza się do wykazywania zewnętrznych różnic w sposobie posługiwania się językiem, nie dotyczy zaś samego języka. Tymczasem Jerzy Pieńkos [1999: 33] zwraca uwagę, że należałoby raczej mówić o językach prawnych, a nie jednorodnym języku prawnym. Ponadto wielu traduktologów [por. Gémar, 1995: 139-176; Šarčević, 1997: 11-12] proponuje typologię tekstów prawa, obejmującą ustawy, wyroki, umowy i doktrynę. Bocquet [2008: 10] na przykład dzieli różne teksty prawa na trzy podstawowe kategorie: 1) teksty normatywne (ustawy, umowy, dekrety...), czyli te, które tworzą normę; 2) teksty jurydyczne i sylogistyczne (wyroki, decyzje sądowe, orzeczenia...); 3) doktrynę. W tym ujęciu przytoczony w artykule tekst pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach świadka w postępowaniu karnym może zostać zaliczony do kategorii tekstów normatywnych, ponieważ zawiera on sformułowane i zapisane w postaci przepisów powszechnie obowiązujące normy prawne.

W związku z powyższym dla niniejszych badań podział języka na prawny i prawniczy (a co za tym idzie, na teksty prawne i prawnicze), jakkolwiek dominujący w literaturze polskiej, nie ma szczególnego znaczenia. Ze względu na niemożność wyznaczenia granicy między językiem prawnym i prawniczym w sposób niebudzący zastrzeżeń (wyjęte

⁵ Prokuratura Krajowa, Tłumaczenia wzorów pouczeń w postępowaniu karnym, stanowiących załączniki do rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 kwietnia 2016 roku, <https://pk.gov.pl/dzialalnosc/wspolpraca-miedzynarodowa/tlumaczenia-wzorow-pouczen/tlumaczenia-wzorow-pouczen/> – 21.06.2018.

z kontekstu wyrażenie nie może być zakwalifikowane do któregoś z wyróżnionych języków) podział Wróblewskiego jest problematyczny zarówno z punktu widzenia językoznawstwa, jak i analityczno-lingwistycznie zorientowanego prawoznawstwa. Uzasadnione jest więc użycie generycznych pojęć tj. *język prawa* i *teksty prawa*. Pozwala to uniknąć niepotrzebnych nieporozumień, a jednocześnie zostawia otwartą przestrzeń na ewentualne podziały i uściślenia w przypadkach jasnych i niebudzących wątpliwości, w szczególności tam, gdzie zagadnienia dotyczące tworzenia i stosowania prawa mają istotne znaczenie.

Interesującą metodą, pozwalającą zbadać tłumaczenie tekstów, jest metoda porównawcza Gideona Toury'ego [1995]. Warto przypomnieć, że badacz ten rozwinął swoją metodę w celu analizy tłumaczeń tekstów literackich, nie pragmatycznych. Jednak pomimo zróżnicowanych potrzeb metodologicznych dla obu typów badań zastosowanie tej metody do przekładów tekstów prawa pozwala na osiągnięcie satysfakcjonujących rezultatów w relacji do założonych celów. Bowiem celem niżej przedstawionej analizy jest eksploracja tekstu i dostarczenie przykładów, pozwalających udzielić odpowiedzi na pytania, które je zainspirowały. Innymi słowy, chodzi tutaj o zbadanie ekwiwalencji jako czynnika wpływającego na jakość tłumaczenia.

Metoda Toury'ego, najogólniej mówiąc, jest metodą analizy tłumaczenia za pomocą której badacz może określić, czy tłumaczenie zorientowane jest w kierunku tekstu i języka wyjściowego, czy w kierunku tekstu i języka docelowego. Pierwszy typ tłumaczeń Toury [1995: 85] nazywa „tłumaczeniami formalnymi”, drugi zaś – „tłumaczeniami funkcjonalnymi”. Podstawą tego rozróżnienia jest ekwiwalencja⁶ jako element definiujący tłumaczenie.

Jak można łatwo zauważyć, wystarczy zastąpić wyraz „tłumaczenie” terminem „ekwiwalencja”, aby uzyskać „ekwiwalencję formalną” i „ekwiwalencję funkcjonalną”. O ekwiwalencji formalnej i funkcjonalnej mówi także Gémar [1995: 163-167], wymieniając je spośród sposobów (obok zapożyczenia i neologizmu) dokonywania przekładu tekstów prawa.

---

⁶ Rozumiana tutaj jako proces, w którym tłumacz poszukuje w języku docelowym elementów językowych, kontekstowych i kulturowych, umożliwiających mu przedstawienie tekstu, który może być funkcjonalny w kulturze przyjmującej.

Jednak zdaniem Toury'ego nazwy „formalna” i „funkcjonalna” odnoszą się do tłumaczenia i jego oryginału. Twórca tej metody rozpoznaje cztery rodzaje relacji tłumaczeń, a mianowicie: formalne na płaszczyźnie językowej, formalne na płaszczyźnie tekstowej (lub dyskursywnej), funkcjonalne na płaszczyźnie językowej i funkcjonalne na płaszczyźnie tekstowej. Niestety proponowana metoda często nie pozwala na ustalenie związku funkcjonalnego lub formalnego na poziomie tekstowym i językowym dla całości segmentu tekstu pragmatycznego i z tej przyczyny nie występuje ona w poniższych przykładach. Wynika to przede wszystkim ze specyfiki języka prawa oraz charakteru tekstów prawa, które ograniczają wybór tłumacza i obligują go do korzystania z konkretnych zasobów językowych. Tłumacz literacki ma zdecydowanie szerszą swobodę w korzystaniu z zasobów językowych, a co za tym idzie, może tworzyć tekst, którego charakter będzie nieco różnić się od oryginału.

lp.	para segmentów	relacja międzytekstowa	komentarz
1.	Pl/Każda osoba wezwana w charakterze świadka ma obowiązek stawić się i złożyć zeznania (art. 177 § 1). Fr/Toute personne citée en tant que témoin est dans l'obligation de se présenter et de témoigner (l'art. 177 § 1).	ekwiwalencja funkcjonalna	Dobór ekwiwalentów w segmencie sugeruje, że tłumacz czerpał nie tyle z terminologii francuskiego języka prawa, co z zasobów języka ogólnego. Poza tym wyrażenia typu <i>être dans l'obligation</i> lub <i>se présenter</i> nie oddają nakazowego charakteru wymienionych czynności (por. <i>comparution/comparaître</i> , Cornu, 2009: 187). Dlatego należałoby tutaj wskazać bardziej precyzyjne ekwiwalenty, np.: 1) „Każda osoba wezwana” <i>toute personne citée (convoquée)</i> „w charakterze świadka” <i>comme (en tant que) témoin</i> „ma obowiązek” <i>est tenue de</i> „stawić się i złożyć zeznania” <i>comparaître</i> . 2) <i>Toute personne citée/convoquée pour être entendue comme témoin / en témoignage est tenue de comparaître et de satisfaire à la citation / de témoigner / de donner son témoignage.</i>

			3) <i>Toute personne citée pour être entendue comme témoin est tenue de comparaître et de déposer / faire ses dispositions de témoigner.</i>
2.	<p>Pl/Usprawiedliwienie nieobecności z powodu choroby jest możliwe wyłącznie po przedstawieniu zaświadczenia wystawionego przez lekarza sądowego. Inne zwolnienie jest w tym wypadku niewystarczające (art. 117 § 2a).</p> <p>Fr/Une absence pour des raisons de santé n'est justifiée que si un certificat médical est émis par un médecin légiste. Tout autre certificat d'absence est nul et non avvenu (l'art. 117 § 2a).</p>	ekwiwalencja funkcjonalna	<p>W przypadku tej pary segmentów zamiast wyrazu <i>absence – le fait d'être absent / le fait de ne pas se trouver quelque part</i> (wg <i>Dictionnaire du Français</i>, 1999: 5), należałoby również sięgnąć po ekwiwalent wywodzący się z języka specjalistycznego prawa, mianowicie po <i>non-comparution</i> (niestawienie się, niestawiennictwo), gdzie <i>comparution</i> w ścisłym sensie oznacza: <i>le fait de se présenter en personne devant une autorité pour accomplir un acte dont la loi ordonne ou autorise qu'il soit fait par l'intéressé lui-même</i> (por. Cornu, 2009: 197).</p> <p>Dla powyższego przykładu można zaproponować ekwiwalenty typu:</p> <p>1) <i>La non-comparution n'est justifiée que par un certificat médical/judiciaire.</i></p> <p>2) <i>Est considérée comme justifiée la non-comparution/absence motivée par une maladie après la présentation du certificat médical délivré par le médecin légiste.</i></p> <p>3) <i>Est considérée comme justifiée la non-comparution motivée par une maladie attestée par certificat médical.</i></p> <p>Jeśli zaś chodzi o wyrażenie „niewystarczające zwolnienie”, przetłumaczone jako <i>certificat d'absence nul et non avvenu</i>, to warto przypomnieć, że tautologiczna forma zwrotu <i>nul et non avvenu</i> występuje najczęściej w orzeczeniach sądowych na określenie czynności nieważnej, niebyłej i niewywołującej skutków prawnych, jakie były dla niej przewidziane.</p>

			Dlatego też zdanie to należałoby przetłumaczyć w następujący sposób: <i>Tout autre moyen de preuve est inadmissible/serait insuffisant.</i>
3.	Pl/Nieusprawiedliwione niestawienie może spowodować nałożenie kary pieniężnej, zatrzymanie lub areszt (art. 285-287). Fr/Une absence injustifiée est passible d’amende, d’une peine de garde à vue ou d’arrêt (l’art. 285-287).	ekwiwalencja funkcjonalna	<p>Podobnie jak w poprzednim segmencie, „nieusprawiedliwione niestawienie” zostało przetłumaczone jako „nieusprawiedliwiona nieobecność”, przez co pominięty został element nakazu. Innymi słowy, nieusprawiedliwione niestawienie wezwanego świadka na wezwanie nie pokrywa się znaczeniowo z jego nieusprawiedliwioną nieobecnością. Tłumacz wciąż porusza się na poziomie języka ogólnego, nie oddając w pełni znaczenia tłumaczonego segmentu.</p> <p>Natomiast dla określenia „zatrzymania” i „aresztu” należałoby zastosować kolejno <i>arrestation</i> – jako <i>action d’appréhender au corps un coupable ou un suspect, au nom de la loi ou d’une autorité ; détention – (pén.) pour une autorité ou un particulier, action de retenir une personne contre son gré</i> (Cornu, 2009 : 73, 304).</p> <p>1) <i>La non-comparution injustifiée peut entraîner soit la condamnation du défaillant à une amende, soit sa détention, soit son arrestation.</i></p> <p>2) <i>Le défaut de comparution, sans justifier d’une excuse légitime, peut entraîner soit la condamnation à une amende, soit la détention, soit l’arrestation.</i></p>

			<p>Zastosowany w tłumaczeniu segmentu 3 termin <i>garde à vue</i>, definiowany jest wg francuskiego kodeksu postępowania karnego jako zatrzymanie osoby podejrzanej, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo, w tekście wyjściowym chodzi natomiast o zatrzymanie (jako środek przymusu) na żądanie organu procesowego.</p> <p>Wybór <i>arrêt</i> jako ekwiwalentu dla wyrazu „areszt” jest niejednoznaczny, ponieważ może on oznaczać <i>un arrêt de travail</i> (przerwa w pracy), <i>un arrêt d'autobus</i> (przystanek autobusowy), <i>une décision de la cour</i> – (wyrok sądu, trybunału), w związku z czym, należałoby tutaj użyć terminu <i>arrestation</i>.</p>
4	<p>Pl/Jeżeli świadek nie może się stawić na wezwanie z ważnego powodu (np. choroby), można go przesłuchać w miejscu jego pobytu (art. 177 § 1a i 2).</p> <p>Fr/Si le témoin ne peut pas comparaître pour une raison importante (p. ex. la maladie), il est possible de procéder à l'audition sur son lieu de domicile (l'art. 177 § 1a et § 2).</p>	ekwiwalencja funkcjonalna	<p>W tym segmencie wątpliwości budzi użycie wyrażenia <i>une raison importante</i> jako ekwiwalentu dla „ważnego powodu”. Tutaj również tłumacz powinien sięgnąć po słownictwo specjalistyczne, tj. <i>un juste motif</i> lub <i>un motif d'excuse reconnu valable et légitime</i> używane we francuskich tekstach prawa, np.:</p> <p>1) <i>Si le témoin est dans l'impossibilité de comparaître pour un juste motif (p.ex.: maladie), il est possible de l'entendre sur les lieux.</i></p> <p>2) <i>Si la personne citée à témoigner ne peut pas comparaître pour un motif d'excuse reconnu valable et légitime (p. ex.: maladie), l'audition peut avoir lieu au domicile dudit témoin.</i></p>

5.	<p>Pl/Jeżeli istnieje wątpliwość co do stanu psychicznego lub rozwoju umysłowego świadka, przesłuchanie może odbyć się z udziałem biegłego lekarza lub psychologa (art. 192 § 2).</p> <p>Fr/En cas de doute en ce qui concerne l'état psychique ou mental du témoin, il est possible de procéder à son audition en présence d'un médecin ou d'un psychologue expert auprès des tribunaux (l'art. 192 § 2).</p>	ekwiwalencja funkcjonalna	<p>Określając „stan psychiczny” jako <i>l'état psychique</i>, tłumacz nie uwzględnił faktu, iż we francuskich tekstach prawa stosuje się w danym przypadku wyrażenie <i>aptitudes psychiques ou mentales</i>, np.:</p> <p>1) <i>S'il y a / lorsqu'il y a / En cas de doutes concernant les aptitudes psychiques ou mentales du témoin, l'audition peut avoir lieu en présence d'un médecin expert ou d'un psychologue.</i></p> <p>2) <i>Si les aptitudes psychiques ou mentales du témoin peuvent être mises en doute, l'audition peut avoir lieu en présence d'un médecin expert ou d'un psychologue.</i></p> <p>Ponadto zaproponowany ekwiwalent dla „biegłego lekarza” – <i>médecin</i> jest nieprecyzyjny, ponieważ nie chodzi tutaj o jakiegokolwiek lekarza, tylko o biegłego. Dlatego też to jego właśnie należałoby dookreślić terminem <i>expert</i>, a nie <i>psychologue</i>.</p>
6.	<p>Pl/Za zgodą świadka można go poddać badaniom lub oględzinom ciała (art. 192 § 4), a bez jego zgody pobrać odciski palców, wymaz ze śluzówki policzków, włosy, ślinę, próby pisma, zapach, wykonać fotografię lub nagrać głos (art. 192a § 1).</p>	ekwiwalencja funkcjonalna	<p>Ekwiwalent <i>un examen, notamment visuel</i> dla badań i oględzin ciała zupełnie nie oddaje charakteru wykonywanych czynności ani kontekstu, w jakim są one przeprowadzane. Można tutaj wprowadzić zdecydowanie bardziej precyzyjne ekwiwalenty: <i>l'examen ou l'inspection</i>, ewentualnie <i>les examens médicaux</i> lub <i>prélèvements</i>, np.:</p> <p>1) <i>Avec son accord, le témoin peut être soumis à l'examen ou à l'inspection / examiné ou inspecté, mais son accord n'est pas nécessaire pour la prise des empreintes digitales, un prélèvement buccal, capillaire, l'écriture manuscrite, l'odeur, la prise en photo ou l'enregistrement de la voix.</i></p>

	Fr/Le témoin qui le consent peut être soumis à un examen, notamment visuel (l'art. 192 § 4), et il est possible, sans son consentement, de prélever ses empreintes digitales, de réaliser un frottis de la muqueuse buccale, de prélever un échantillon de cheveux, de demander un échantillon d'écriture, de prélever son parfum, de prendre une photo ou d'enregistrer sa voix (l'art. 192a § 1).		2) <i>Les examens médicaux / les prélèvements requièrent le consentement du témoin, sauf s'il s'agit de la prise des empreintes digitales, du frottis de la muqueuse jugale (FMJ), du prélèvement de cheveux et de salive, de l'échantillon de l'écriture manuscrite, de l'odeur, de le photographier ou d'enregistrer sa voix.</i>
7.	Pl/Świadek może odmówić zeznań w zakresie informacji zastrzeżonych lub poufnych albo tajemnicy zawodowej, chyba że sąd lub prokurator zwolni go od obowiązku zachowania tajemnicy (art. 180 § 1).	ekwiwalencja funkcjonalna	<i>Zamiast refuser de témoigner sur des informations exclusives ou confidentielles ou sur un secret professionnel należałoby tutaj użyć bardziej precyzyjnych terminów, tj. refuser de relever une information à caractère secret, confidentiel ou le secret professionnel, zwiększając tym samym jasność i precyzję tłumaczenia, np.: 1) <i>Le témoin peut refuser de relever une information à caractère secret, confidentiel ou le secret professionnel, sauf si le juge ou le procureur lui donnent l'autorisation de révéler les informations/le délient de l'obligation du secret.</i></i>

	Fr/Le témoin peut refuser de témoigner sur des informations exclusives ou confidentielles ou sur un secret professionnel à moins que le tribunal ou le procureur ne l'exempte de l'obligation de garder confidentielles toutes ces informations (l'art. 180 § 1).		2) <i>L'audition du témoin tenu au secret professionnel / qui possède des informations à caractère secret / dans les limites des informations à caractère secret ou strictement secret n'est possible que dans le cas où le tribunal ou le procureur délègue le témoin de son obligation du/ou secret professionnel.</i> Ponadto, na określenie „zwolnienia kogoś od obowiązku”, we francuskim języku prawa występuje termin <i>délier</i> (<i>quelqu'un de ses obligations</i>), który mógłby z powodzeniem zastąpić użyty przez tłumacza <i>exempter</i> .
8.	Pl/Przesłuchanie w zakresie tajemnicy notarialnej, adwokackiej, tajemnicy radcy prawnego, doradcy podatkowego, tajemnicy lekarskiej, dziennikarskiej lub statystycznej może nastąpić tylko wtedy, gdy jest to niezbędne, a okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu (art. 180 § 2).	ekwiwalencja funkcjonalna	„Przesłuchanie w zakresie tajemnicy notarialnej” zostało tutaj przetłumaczone jako <i>Un témoignage dévoilant le secret professionnel du notaire</i> , co może być rozumiane jako zeznanie odkrywające tajemnicę zawodową notariusza. W tekście wyjściowym jest zaś „przesłuchanie”, które można z powodzeniem zastąpić ekwiwalentem francuskim <i>audition en matière du secret professionnel d'un notaire</i> .

	<p>Fr/Un témoignage dévoilant le secret professionnel du notaire, du médecin, de l'avocat, du conseiller juridique, du conseiller fiscal, des journalistes ainsi que des informations statistiques, peut avoir lieu uniquement dans une mesure indispensable si les circonstances ne peuvent pas être élucidées par le biais d'une autre preuve (l'art. 180 § 2).</p>		<p>Fragment <i>dans une mesure indispensable si les circonstances ne peuvent pas être élucidées par le biais d'une autre preuve</i> również budzi wątpliwości co do stopnia opanowania języka specjalistycznego przez tłumacza, który zamiast sięgać po znane i używane w tego typie tekstów terminy i wyrażenia, konsekwentnie je omija. Powinno być raczej: <i>L'audition en matière du secret professionnel d'un notaire, avocat, conseiller juridique, conseiller fiscal / avocat fiscaliste, médecin, journaliste ou expert comptable / informations statistiques est possible lorsqu'elle est nécessaire et les faits ne peuvent pas être établis autrement.</i></p>
8.	<p>Pl/Zwolnienie dziennikarza od obowiązku zachowania tajemnicy nie może obejmować identyfikacji autora materiału prasowego, listu do redakcji lub innego podobnego materiału ani identyfikacji osób, które zastrzegły swoje dane, chyba że chodzi o przestępstwa, wobec których istnieje obowiązek denuncjacji (art. 180 § 3 i 4). W tych wypadkach sąd przesłuchuje świadka na niejawnej rozprawie (art. 181 § 1).</p>	ekwiwalencja funkcjonalna	<p>W ostatnim segmencie, zamiast <i>révéler l'identité</i>, należałoby raczej użyć <i>divulguer l'identité</i>. Czasownik <i>révéler</i> może sugerować, że chodzi tutaj o ustalenie tożsamości, a nie o jej ujawnienie. Ponadto właściwym ekwiwalentem dla „w tych przypadkach”, zamiast zaproponowanego przez tłumacza <i>dans ce cas</i>, jest powszechnie stosowane w języku prawa wyrażenie <i>dans le cas échéant</i>, np.: 1) <i>Le journaliste ne peut pas être contraint de divulguer l'identité de l'auteur d'un texte, d'une lettre à la rédaction ou de révéler l'identité des personnes dont les données personnelles sont protégées, sauf s'il s'agit des informations entraînant l'obligation de dénoncer. Le cas échéant, le témoin est auditionné à huis clos.</i></p>

	<p>Fr/Dans la mesure où un journaliste est exempt de son obligation de garder confidentielles toutes ces informations, il ne peut pas révéler l'identité de l'auteur de l'article de presse, de la lettre à la rédaction ou des personnes qui protègent ses données, à moins qu'il ne s'agisse d'un délit qui entraîne l'obligation de dénoncer (l'art. 180 § 3 et § 4). Dans ce cas, le tribunal auditionne le témoin à huis clos (l'art. 181 § 1).</p>		<p>2) <i>Il est impossible de délier du secret professionnel le journaliste, entendu comme témoin, sur la source des informations recueillies dans l'exercice de son activité...</i></p>
--	--	--	--

4. Wnioski

Jak wynika z powyższego, jednym z największych problemów napotykanym przez tłumaczy tekstów prawa jest umiejętne odnalezienie właściwego ekwiwalentu dla komunikatu zawartego w języku wyjściowym, tak aby ekwiwalent ten precyzyjnie oddawał znaczenie komunikatu w tekście wyjściowym. Chociaż w przypadku stosowania ekwiwalencji funkcjonalnej precyzję, jak twierdzi Pieńkos [1999: 125], dostatecznie określa kontekst, to jednak nie powinno dopuszczać się do wystąpienia niejednoznaczności w tekście. Wskazywanie właściwych ekwiwalentów wymaga od tłumacza starannego podejścia do tekstu docelowego, a co za tym idzie, dbałości o użycie specjalistycznych terminów, które pozwalają na precyzyjny transfer znaczeń w segmentach wyjściowych. Przyjmuje się, że tłumacz tekstów specjalistycznych biegle posługuje się terminologią z zakresu tłumaczonej dziedziny, a przynajmniej potrafi szukać jej w źródłach. Niestety w niniejszym tłumaczeniu wielokrotnie uwidoczniają się

braki w znajomości terminów i zwrotów stosowanych we francuskich tekstach prawa.

Poza tym wybór niewłaściwych ekwiwalentów oraz nieprecyzyjna terminologia wiążą się, jak sugeruje David Mellinkoff [1963: 395], z łaćcińską premią prawniczą *ignorantia iuris nocet* i mają zasadniczy wpływ na jakość tłumaczenia. Dlatego też tłumacz tekstów prawa musi posiadać dodatkową, niezbędną wiedzę specjalistyczną oraz znajomość kontekstu prawnego [Jopek-Bosiacka, 2012: 11]. Wiedza ta, w świetle oceny jakości tłumaczenia oraz przedstawionych powyżej konsekwencji prawnych, staje się warunkiem *sine qua non* pracy każdego tłumacza, który świadczy usługi wymiarowi sprawiedliwości i organom ścigania.

Bibliografia

- Biel, Ł. (2011), „Jakość przekładu prawnego i prawniczego w świetle normy europejskiej PN-EN 15038 oraz hipotezy uniwersaliów translatorycznych”, *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią i dydaktyką przekładu*, 6, s. 13-28, <http://dx.doi.org/10.12775/RP.2011.002>.
- Bocquet, C. (2008), *La traduction juridique. Fondement et méthode*, De Boeck, Bruxelles.
- Brunette, L. (2007), „Relecture-révision, compétences indispensables du traducteur spécialisé”, w: Lavault-Olléon, É. (dir.), *Traduction spécialisée. Pratiques, théories, formations*, Peter Lang, Berne, s. 225-235.
- Cornu, G. (2009), *Vocabulaire juridique*, PUF, Paris.
- Dąbmska-Prokop, U. (red.) (2000), *Mała encyklopedia przekładoznawstwa*, Educator, Częstochowa.
- Dzierżanowska, H. (1990), *Przekład tekstów nieliterackich*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Dybiec-Gajer, J. (2013), *Zmierzyć przekład?*, Universitas, Kraków.
- Gizbert-Studnicki, T. (2004), „Sytuacyjne uwarunkowanie językowych właściwości tekstów prawnych”, w: Malinowska (red.), *Język—Prawo—Społeczeństwo*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2004, s. 37-48.
- Grajewski, J., Paprzycki, L.K., Steinborn, S. (2011), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Gémar, J.C. (1995), *Traduire ou l'art d'interpréter. Langue, droit et société: éléments de jurilinguistique*, t. 2: *Application. Traduire le texte juridique*, Presses de l'Université du Québec, Sainte-Foy.

- Grabau, Ch.M., Gibbons, L.J. (1996), „Protecting the rights of linguistic minorities: challenges to court interpretation”, *New England Law Review*, 227, s. 265-266.
- Grucza, F. (1978), „Ogólne zagadnienia lapsologii”, w: Grucza, F. (red.), *Z problematyki błędów obcojęzycznych*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.
- Jopek-Bosiacka, A. (2012), *Przekład prawny i sądowy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Larose, R. (1998), „Méthodologie de l'évaluation des traductions”, *Meta*, 43(2), s. 163-186, <https://doi.org/10.7202/003410ar>.
- Mellinkoff, D. (1963), *The Language of the Law*, Little, Brown and Company, Boston.
- Pieńkos, J. (1999), *Podstawy jurslingwistyki. Język w prawie – prawo w języku*, Oficyna Prawnicza Muza SA, Warszawa.
- Pisarska, A., Tomaszewicz, T. (1996), *Współczesne tendencje przekładoznawcze*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Šarčević, S. (1997), *New Approach to Legal Translation*, Kluwer Law International, The Hague/London/Boston.
- Stawecka, A. (2010), „Ustny przekład sądowy w Polsce. Normy zawodowe a praktyka”, w: Tryuk, M. (red.), *O tłumaczach, prawnikach, lekarzach i urzędnikach. Teoria i praktyka tłumaczenia środowiskowego w Polsce*, BEL Studio Sp. z o.o., Warszawa, s. 65-110.
- Toury, G. (1995), *Descriptive Translation Studies*, John Benjamins, Amsterdam.
- Tryuk, M. (2010), „Tłumaczenie sądowe. Od teorii do praktyki”, w: Tryuk, M. (red.), *O tłumaczach, prawnikach, lekarzach i urzędnikach. Teoria i praktyka tłumaczenia środowiskowego w Polsce*, BEL Studio Sp. z o.o., Warszawa, s. 15-64.
- Wróblewski, B. (1948), *Język prawny i prawniczy*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków.
- Dictionnaire du Français* (1999), red. Josette Rey-Debove, CLE International, Paris, 1999, s. 5.
- Słownik języka polskiego* (1978), red. nauk. Mieczysław Szymczak, PWN, Warszawa, s. 570-571.
- Wzór pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach świadka w postępowaniu karnym*, <https://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/wzory-pouczen/> – 21.06.2018.
- Tłumaczenia wzorów pouczeń w postępowaniu karnym, stanowiących załączniki do rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 kwietnia 2016 r. <https://>

pk.gov.pl/dzialalnosc/wspolpraca-miedzynarodowa/tlumaczenia-wzorow-pouczenia/tlumaczenia-wzorow-pouczenia/ – 21.06.2018.

STRESZCZENIE

Pojęcie „jakości” przedstawia szerokie pole do interpretacji o dość płynnych granicach. Zazwyczaj mówimy o dobrej lub złej jakości, w zależności od tego, czy dana rzecz posiada cechy, które pozwalają na zaspokojenie naszych oczekiwań i potrzeb, czy też nie. W ten sposób jakość staje się równoznaczna z poczuciem satysfakcji lub z jego brakiem i wynika z subiektywnych odczuć poszczególnych osób. Pozostaje ona rozpoznawalna, ale nieuchwytna i obiektywnie trudna do zdefiniowania. Natomiast jakość w tłumaczeniach determinowana jest przez liczne normy techniczne (standardy), których opracowanie stało się jednym z głównych tematów badań translatorskich. Akceptowalna jakość tłumaczenia określana jest najczęściej za pomocą kryteriów odnoszących się do stopnia dokładności tłumaczenia, zgodności pomiędzy wersjami (precyzja), jak również ogólnej zrozumiałości tekstu (styl). Niestety, jak wskazuje praktyka, subiektywizm wciąż ma istotny wpływ na ocenę jakości tłumaczenia. Celem niniejszego artykułu jest zwrócenie uwagi na praktyczne aspekty tłumaczenia w odniesieniu do jego jakości.

Słowa kluczowe: jakość, tłumaczenia, teksty prawa

ABSTRACT

Quality in Translation of Law Texts

The term “quality” presents a wide field of interpretation with fairly fluid boundaries, usually in terms of good or bad quality, depending on whether or not the item possesses the attributes that allow us to meet our expectations and needs, or not. Quality becomes equivalent to a sense of satisfaction or lack of it and results from the subjective perceptions of individuals. It remains recognizable but elusive and objectively difficult to define. Conversely, the quality of translations is determined by numerous technical norms (standards), whose development has become one of the main topics of translational research. Acceptable quality of translation is usually determined by the criteria related to the degree of accuracy of the translation, the compatibility between the versions (precision) and the

overall comprehensibility of the text (style). Unfortunately, as indicated by practice, subjectivism still has a significant impact on the quality of translation.

Quality seems to be determined by a sense of satisfaction or lack of it.

Key words: quality, translations, law texts